

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SUMERSKÉ UMĚNÍ

VY_32_INOVACE_DVK1109

SUMERSKÉ UMĚNÍ

- Autor: Mgr. Jan Souček
- Vznik: 09 / 2012
- Téma: Starověké umění
- Předmět: DVK / 1. ročník
- Anotace: Obrazová prezentace, kultura starověkého Sumeru a charakteristika architektury

SUMER

SUMER – první stát na světě

Sumerové do Mezopotámie pravděpodobně přišli nejpozději kolem roku 3500 př. n. l. a hovořili sumerštinou, jazykem, který se dosud nepodařilo přiřadit k nějaké ze známých jazykových rodin.

Oblast Sumeru se skládala již na počátku z několika desítek relativně malých, navzájem nezávislých městských států.

Hlavní vynálezy Sumerů

1) **důležité nástroje** – např. motyka, pluh, silnice, hrnčířský kruh, vůz s koly ...atd.

2) **system dělení** – což je vlastně základ našeho současného daňového systému – úroda se rozdělovala i mezi nezemědělce a neproduktivní členy společnosti

3) **měřicí systém**

vynalezli kalendář o 12 měsících, šedesátkovou a desítkovou (dekadickou) číselnou soustavu

Největším vynálezem **písmo**

první písemné záznamy pocházejí z města Uruk a jsou datované zhruba do roku **3 100 př.n.l.**

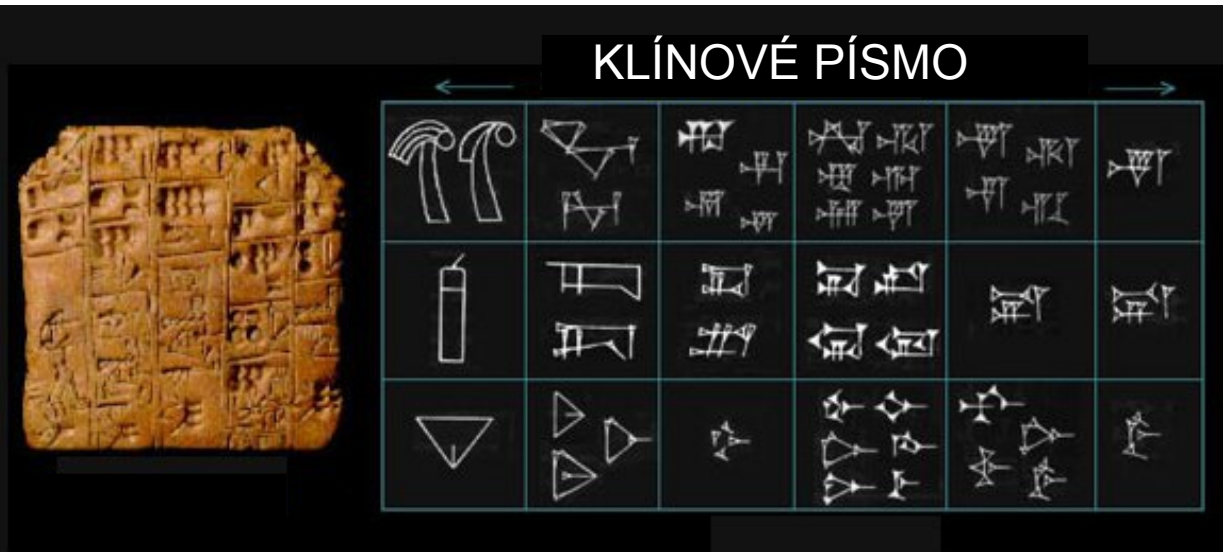
Předcházeli jim vynález **válečkových pečeti**, které určovaly vlastníka zboží a plnily funkci dnešního podpisu. Pečetě se umísťovaly nejčastěji na nádobu naplněnou zbožím. Pečetidlo bylo většinou vyrobeno z kamene a do tvaru válečku byl vyryt nějaký mytologický příběh (potopa světa, epos o Gilgamešovi, mytologická zvířata). Postavičky bývaly velké cca 4 cm a jde vlastně o první ilustrace na světě.

Staré **obrázkové písmo** nalezené v Uruku obsahovalo asi 900 znaků a bylo psáno (podobně jako čínské) ve sloupcích. Sumerové z archaického obrázkového písma vyvinuli **písmo klínové** (to vlastně logicky souvisí se psacím náčiním-rákosovým písátkem), které užívaly v průběhu dějin všechny národy Mezopotámie (v mírně pozměněných formách) - Sumerové, Akkadové, Gutejci, Babylóňané, Chetitě, Asyřané atd. Toto písmo bylo rozluštěno roku 1802. K rozluštění dopomohl velkou měrou nález „učebnic“ a „slovníků“ starověkých mezopotamských žáků, a také český badatel **Bedřich Hrozný**.

První zápisníky světa byly **obchodní hliněné tabulky**. Svědčí to o tom, že Sumerové byli především dobrými obchodníky.

Vliv a přínos písma

- komunikace na dlouhé vzdálenosti
- mezi prostý lid a vrstvu kněží a vládců vstupuje další silná vrstva písařů a úředníků.
- dochování nejstarších mýtů, legend a hrdinských eposů – k tomu dochází až v raně dynastickém období (2800-2200př.n.l.).

(asi 4000 až 2340 př. n. l.)

SUMER

Jedním z rozhodně nejvýznamnějších literárních počínů Sumerů je bezesporu

Epos o Gilgamešovi.

Jde o nejstarší hrdinský epos na světě.

Jeho definitivní podoba sepsána kolem **1 700 př.n.l.**, lze označit jako babylonský národní epos a hrdina zde ztělesňuje tehdejší ideál muže. Gilgameš a jeho příhody byly nesčetněkrát výtvarně zaznamenány, přičemž je G. většinou zobrazován téměř jako obr, což je pro znázornění hrdinů a panovníků starých kultur typické.

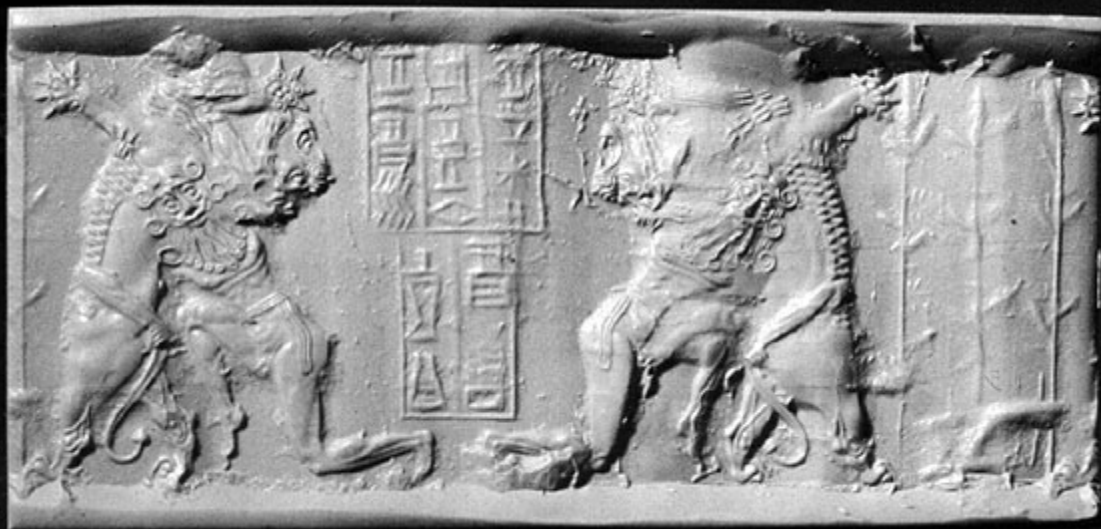
Epos o Gilgamešovi sestává z řady mytických veršů pojednávajících o sumerském králi Gilgamešovi, který, dle legendy, vládl kolem r. 2 700 př.n.l. ve městě Uru. Verše byly napsány na hliněné tabulky a časem seříděny v ucelený příběh.

Podle legendy byl **Gilgameš** napůl bůh a napůl člověk. Pro svůj božský původ, inteligenci a nepřemožitelnost se stal vládcem legendárního města Uruk. Gilgameše ale jeho výjimečné vlastnosti uvrhly do osamělosti. Bohové mu tedy stvořili rovného protivníka – stepního divocha **Enkidua** – napůl boha a napůl zvíře, který běhal ve stepi se zvěří. Gilgameš jej nechal vlákat do Uruku, kde se po krátkém zápase spřátelili. Rozhodli se pak spojit své síly proti obávanému netvorovi Chumbabovi, střežícímu nedaleký cedrový háj.

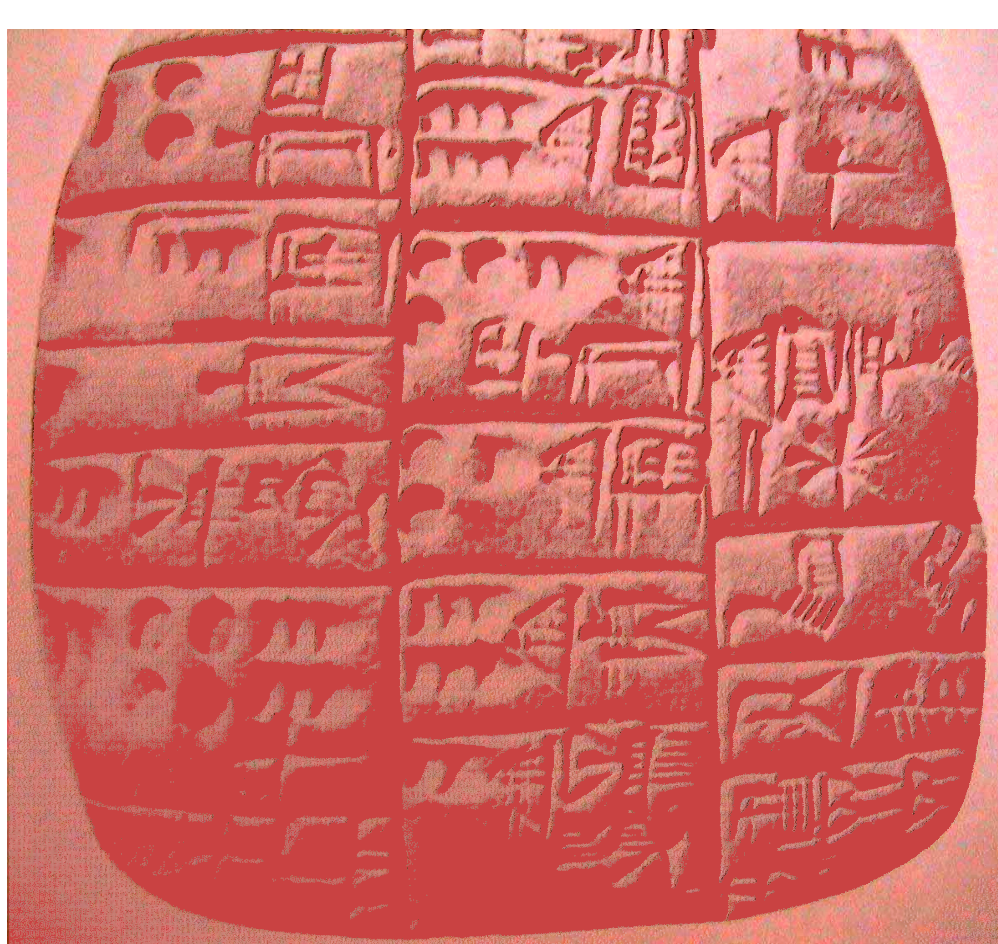
Když bohyně **Ištar** uviděla Gilgamešovi udatnost, požádala jej o ruku. Ten ale dobře vědět, že Ištar je náladová a všechny své manželi uvedla do neštěstí. Proto odmítl. Takovou opovážlivost nebyla Ištar schopna unést a nechala na oba přátele seslat nebeského býka, aby je zabil a zničil město Uruk. Gilgameš s Enkiduem ale býka přemohli, což urazilo její hrdost ještě víc. Nechala tedy na Enkidua seslat zhoubnou nemoc, proti níž nebyl na zemi lék.

Gilgameš tedy zůstal sám a ještě opuštěnější než dřív. Z velkého žalu se tedy vypravil za bájným Utanapištimem (tuto postavu reprezentujte v Bibli Noe), neboť ten jako jediný prý vlastní kouzlo nesmrtelnosti. Po mnoha útrapách Gilgameš od Utanapištima kouzlo nesmrtelnosti skutečně získává, ale vzápětí jej opět ztrácí. Nezbyvá mu tedy, než žít podle jednoduchého poučení, kterého se mu cestou dostává: „Když bohové stvořili lidstvo, dali mu i úděl smrti...ve dne v noci se raduj...takové je lidské počinání.“ Vrací se tedy do města Uruk, kde smířen s nevyhnutelností smrti vládne moudře a spravedlivě do konce svých dnů.

Hliněné destičky

seznamy králů - 2100př., 20cm – Sumer,
zbytky hliněných destiček

SUMERSKÁ ARCHITEKTURA

SUMERSKÁ ARCHITEKTURA

- OTEVŘENÝ PROSTOR V POUŠTI
 - ▶ NUTNOST OBRANY
- OPEVNĚNÁ MĚSTA
(Eridu, Ur, Uruk, Lagaš, Kiš, Nippur)
 - ▶ NEDOSTATEK
KAMENE ▶ CIHLOVÁ
ARCHITEKTURA
- HLINĚNÉ NÁSPY – MOHUTNÉ HRADBY
- DŮMYSLNÝ ZAVLAŽOVACÍ SYSTÉM
- CENTREM MĚSTA KRÁLOVSKÝ PALÁC
- ZIKKURAT – STUPŇOVÝ CHRÁM

- Říše trpěla nedostatkem kovů a dřeva dováženého z Libanonu i kamene lámaného v severních horách.
- Stavebním materiálem byla především hlína (cihla) doplněná rákosem, dřevem a asfaltem, ve spodní části staveb někdy zpevňovaná kamennými deskami a glazovanými cihlami.
- Stropy byly kryty dřevěnými trámy a cihelnými klenbami.
- Na vysokých terasách byly stavěny chrámy v posvátném okrsku, paláce, trůnní sály a terasovité věže se svatyněmi na vrcholu (Zikkurat)

Sumerská architektura archaického období

■ Obejdská kultura

V této době stojí Mezopotámie na prahu vytváření prvních státních útvarů. Do čela civilizačního vývoje se definitivně staví jižní Mezopotámie, jsou budovány mohutné chrámové komplexy.

Hlavními lokalitami této kultury jsou **Obeid**, Eridu, Ur, Uruk.

Hlavní hospodářská aktivita města probíhá kolem centrálního chrámu. Tehdejší chrám v Eridu je nadále stavěn ze sušených cihel, ale má mnohem větší rozměry: centrální cela je 18 m dlouhá a 6 m široká. Oltář s božstvy stojí při užší stěně, obětní stůl je na konci cely. Chrám měl poschodí, kde byly místnosti pro chrámové kněze, kteří se stávají vůdčí vrstvou města. Postupným přistavováním chrámu vzniká v Eridu první známý mezopotamský **zikkurat**, stupňovitý chrám.

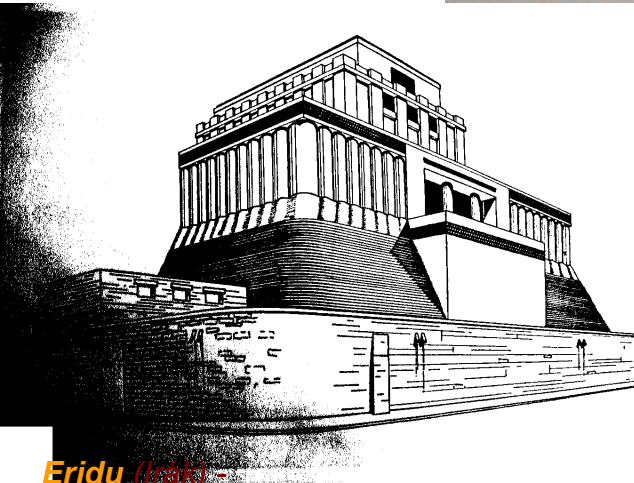
Typické jsou hlavně výrobky z hlíny, keramika je jednoduchá a zdá se být nepečlivá, vyrábí se užiték zboží s několika základními tvary i geometrickou výzdobou. Z tvrdé hlíny se vyrábějí i předměty denní potřeby - srpy, sekerky a sekeromlaty, což pro zpracování palmového dřeva a rákosí postačovalo. Modely loděk svědčí o rybolovu, pěstují se datle a obilí, tyto produkty jsou současně i předměty dálkové směny za dřevo, měď a kámen. Obytné domy mají více místností, které jsou velmi úzké, v rozsáhlých hřbitovech leží zesnulí na zádech.

Mezi první sumerské sakrální stavitelství patří samozřejmě **chrámy**. Původní sumerské chrámy vypadaly obvykle jako v jiných mezopotamských oblastech - **jednoduché domy, ve kterých přebývala vesnická božstva**. Byly stavěny z rákosy a musely být neustále opravovány. V každém mezopotamském chrámu stával **obětní stůl a oltář**.

V oblasti Sumeru se ale brzy objevují sakrální stavby zcela nového typu. Jde o chrámy **zděné z pálených cihel**. Často jsou vystavěny na vysoké zděné terase s prudce šikmými stěnami, což muselo v nížinaté Mezopotámii

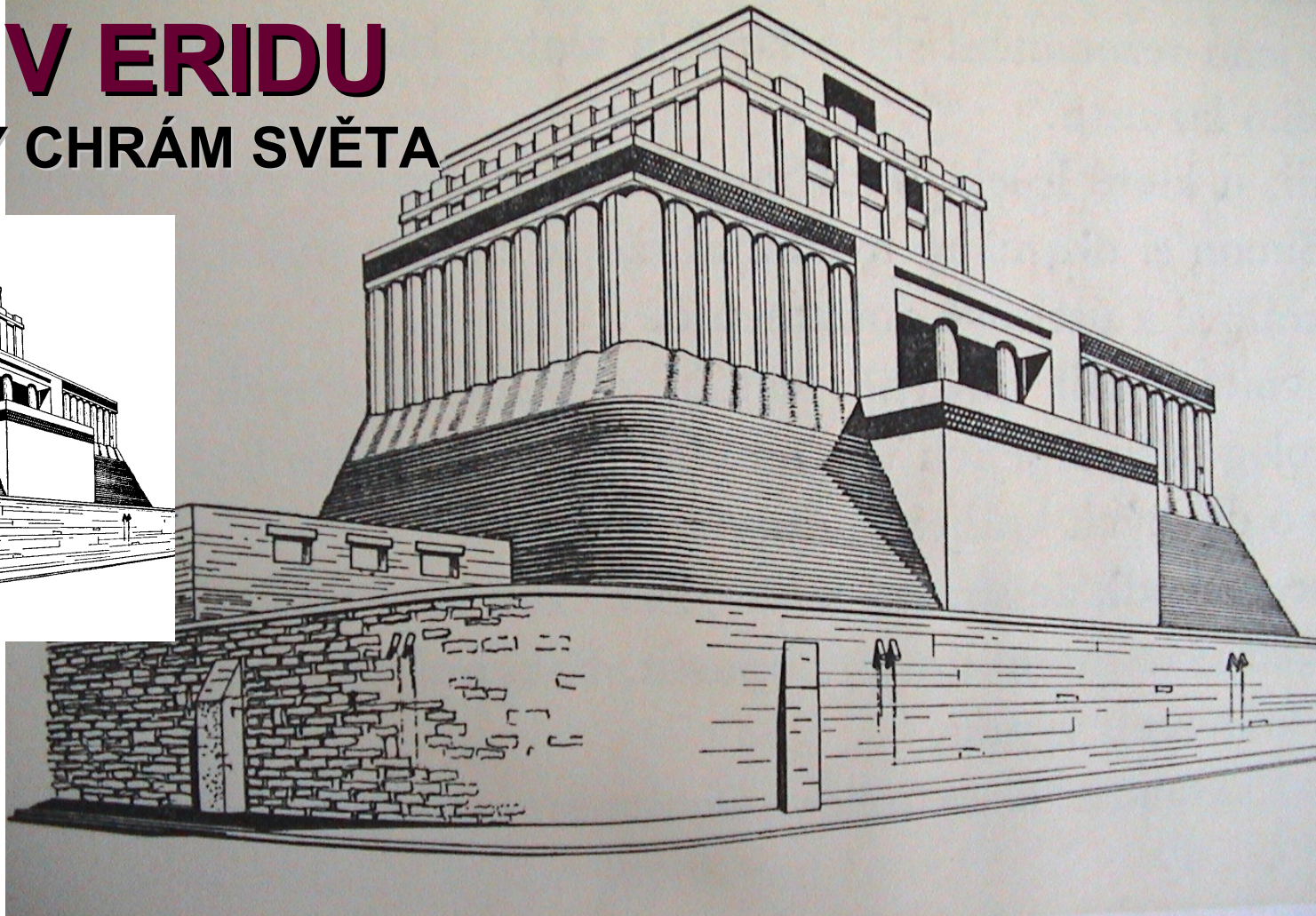
CHRÁM V ERIDU

PRVNÍ ZDĚNÝ CHRÁM SVĚTA

Eridu (Irak) –

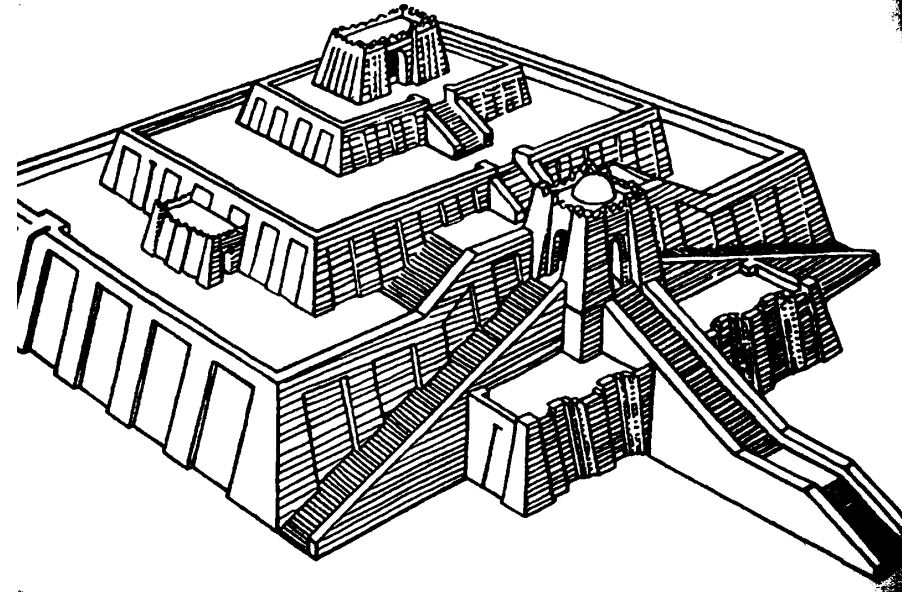
osídlení od 6. do 4. tis., celkem 17 „chrámových“ staveb – zásadní pro vývoj předsumerské a sumerské architektury, neustále přestavované sídliště, dvě vesnice, v závěru lokality se objevuje velké pohřebiště – 193 nebožtíků v cihlových skříňkách nebo běžných jámových hrobech s výbavou (ozdoby, nádoby), nález několika ženských sošek a modelu člunu (nejstarší doklad existence plavidel), z pozdně irácké kultury chrám

- Nejstarší zděný chrám na světě se nacházel ve městě **Eridu**. Stál na vysoké terase z nepálených cihel a byl zasvěcen bohu vod života Enkimu. Byl postaven již kolem **3500 př.n.l.**, tedy v době, kdy na severu bujně raší megalitické stavby.
- Zbytky několika zajímavých chrámů, stojících na terasách, se dochovaly např. ve městě **Uruk**. Jde o mnohem větší chrámy, než se obvykle v té době stavěl. Bývaly součástí velké chrámové čtvrti tohoto slavného města, jehož věhlas sahal ve své době daleko za své hranice. Jde vlastně o první město na světě, které bylo vystavěno i s chrámovou čtvrtí a s velkým důrazem na estetickou dokonalost.

Novosumerské období (2150-2000 př.n.l.)

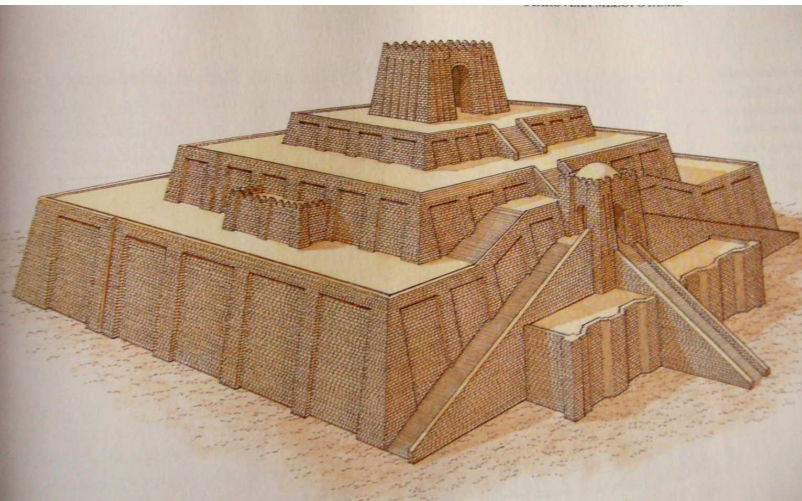
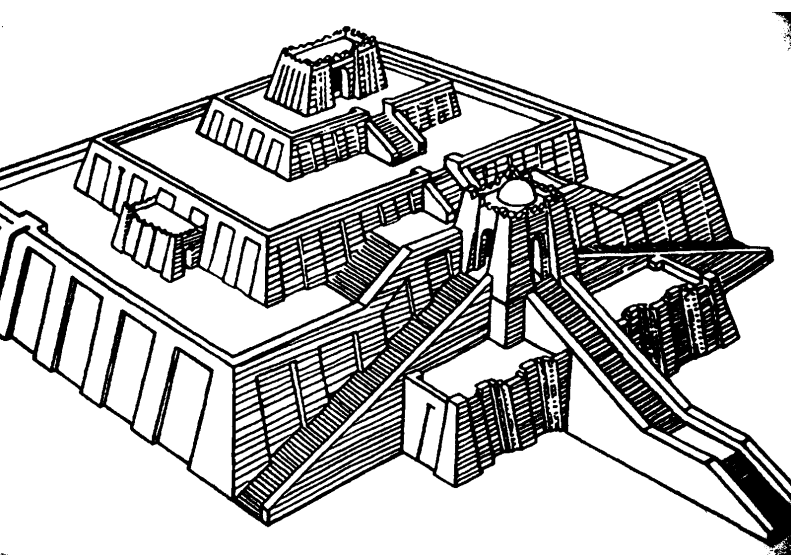
- Tuto dobu můžeme ve zkratce charakterizovat jako období vzniku velkých říší, které ale neměly dlouhého trvání.
- Mezi panovníky v této době vyniká Urnammu, vládce Uru.
 - Jako nábožensky silně založený člověk nechal za své vlády rekonstruovat mnoho chrámů a dokonce vynalezl zcela nový typ, který se později stal klasickým typem mezopotamské svatyně - **zikkurat**

- Zikkuraty bývaly umístěny v komplexu chrámů nedaleko královského paláce. Šlo o masivní stavby ve tvaru **několikastupňové cihlové věže**, obvykle na obdélníkové nebo čtvercové základně se schodištěm nebo několika schodišti. Často jsou obloženy glazovanými dlaždicemi.
- Vnitřní vrstvy zikkuratů bývaly z nepálených cihel a ty venkovní z pálených, často spojované maltou s asfaltem, aby se do vnitřní části stavby nedostala vlhkost. Cihly bývaly pro větší trvanlivost vždy po sedmi vrstvách prokládány rákosovými rohožemi.
- Ke svatyni na vrcholu vedlo zpravidla jedno hlavní schodiště, používané během obřadů a dvě schodiště vedlejší, sloužící kněžím, bydlícím v blízkosti zikkuratu. Na severní stranu stavby obvykle přiléhala místnost k přípravě obětních pokrmů.

Novosumerské období (2150-2000 př.n.l.)

- Tyto stavby byly často velmi podobné egyptským pyramidám nebo chrámům střední Ameriky, ale jejich funkce byla odlišná.
- Obrovské tří až sedmipodlažní zikkuraty sloužily k náboženským obřadům. Byly to stupně k nebesům, kde sídlili bohové.
- Na vrcholu zikkuratu býval **chrám městského boha**, uvnitř něhož stála buď socha městského boha nebo luxusně zdobené, neobyčejně veliké lůžko, se zlatými stolky po stranách určené pro *hierogonii*, neboli svatou svatbu.
- Při tomto obřadu vstupoval nejvýše postavený kněz nebo sám panovník (čili zástupce boha) do posvátného svazku s vyvolenou kněžkou.

Novosumerské období (2150-2000 př.n.l.)

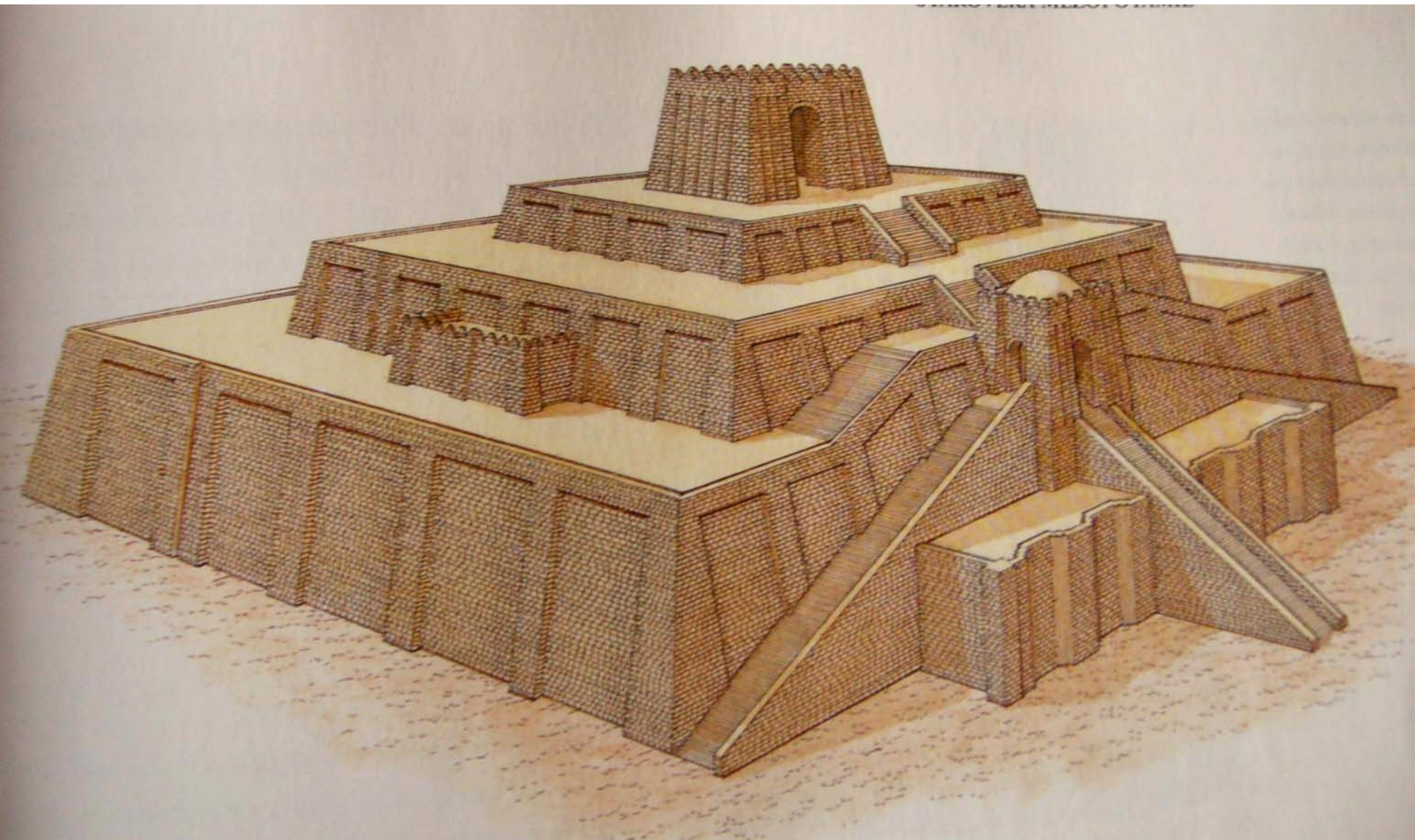
Nejstarší zikkurat - **Ur- Namûv z Uru** je dnes současně považován za jeden z nejlépe dochovaných sumerských zikkuratů. Vznikl kolem roku 2100př.n.l. Původně byl třípatrový, se základnou 43x65 m. Byl rekonstruován na základě vyobrazení na reliéfech a pečetích.

Svatyně na vrcholku zikkuratu byla svatebním chrámem boha měsíce Nanna a jeho pozemské nevěsty.

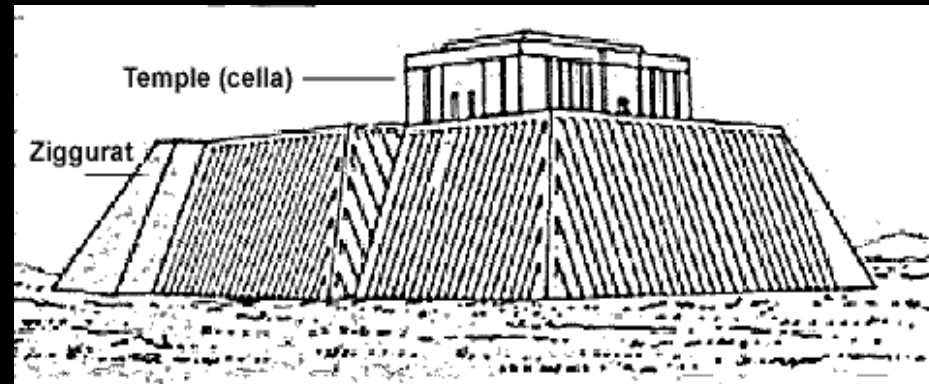
Zikkurat nakonec zůstal opuštěn v rozlehlé suché stepi, protože řeka Eufrat se, jako už mnohokrát předtím i potom, odklonila, takže město Ur zaniklo. To ovšem zikkurat ochránilo před zničením – nebyl rozebrán na jiné stavby.

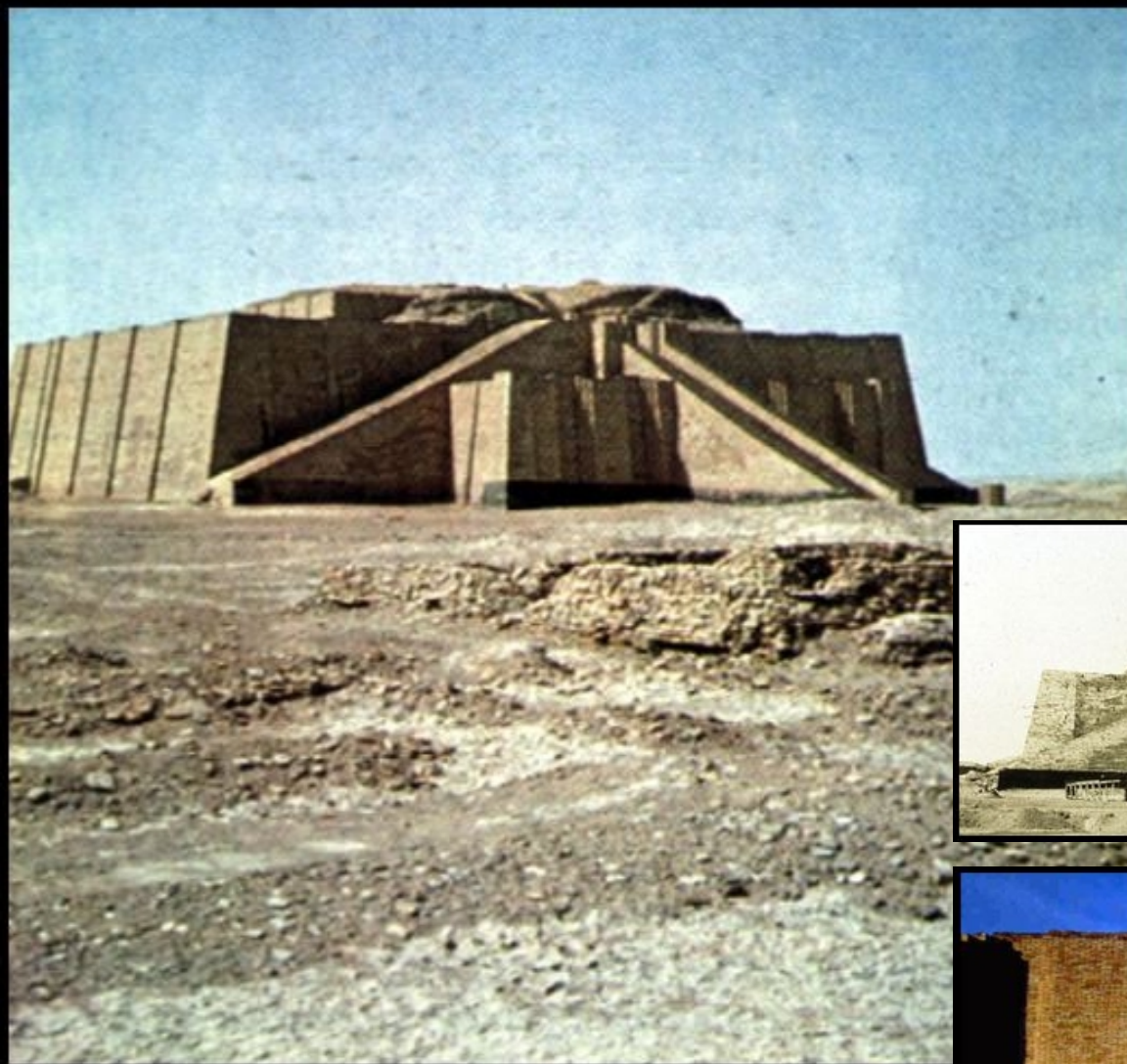

ZIKKURAT V URU – UR NAMMŮV

ZIKKURAT V URU

URUKU, 2000 BC

Zdroje:

PIOJAN, José. **Dějiny umění 1**, 1. vyd. Praha: Odeon, 1977. ISBN: 80-7176-765-4
kol. **Ilustrované dějiny světa - Úsvit civilizací**, 2. vyd. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN: 80-7161-016-X
kol. **Encyklopedie starověkého světa**, 1. vyd. Praha: Perfekt, 2004. ISBN: 80-8046-269-0
AUGUSTA, Pavel. a HONZÁK, František. **Jak se žilo ve starověku**, 1. vyd. Praha: Albatros, 1989
PhDr. BALEKA, Jan. **Výtvarné umění – Multimediální encyklopedie**, 1. vyd. LEDA, 1998

Internetové zdroje:

<http://cs.wikipedia.org>
<http://commons.wikimedia.org/>
http://www.hyperhistory.com/online_n2/maptext_n2/sumer.html
<http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/0102-dejiny-mezopotamie-akkadska-rise-sumerska-rise-babylon.php>
<http://moriancumr2.blogspot.cz/2012/04/sumerian-city-sumerian-civilization-was.html>
<http://ancientneareast.tripod.com/Sumer.html>
<http://ancientneareast.tripod.com/Sumer.html>
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sumer>
<http://tainn.wordpress.com/2011/07/09/city-gods-of-sumer/>
<http://memories-of-sumer.tumblr.com/page/2>
<http://sumer2sargon.blogspot.cz/p/history.html>
<http://www.wku.edu/~darlene.applegate/oldworld/webnotes/3neareast/time.html>
<http://www.crg.cz/sekce/historie/referaty/starovek/mezopotamie/zikkurat.htm>